

آبخوان داری: بستری نو برای کاربرد علوم آب، خاک و زمین

سیدآهنگ کوثر*

چکیده: آبخوان لایه‌ای است متخلخل و دارای آب زیرزمینی فراوان که استفاده از آن از طریق زهکشی (چشمه و کاریز) و آبکشی (چاه) میسر می‌باشد. آبخوان داری به مجموعه عملیاتی اطلاق می‌گردد که برای بهره‌وری پایدار از لایه آبدار، و زمینهای واقع در سراب، بالا و پایاب آن صورت می‌گیرد. بدین ترتیب، اداره بخردانه آبخوان، با توجه به اهدافی مشخص، از آبخیز سازند آغاز گشته و در محل مصرف آب، یا تخلیه فاضلاب، پایان می‌پذیرد. با وجود اهمیت بسیار انباشتن آبخوانها به خاطر: ذخیره آب، مهار سیل، بیابان‌زدایی، افزایش تولید فرآورده‌های کشاورزی، دامی و جنگلی، بهبود شرایط زیست محیطی، ایجاد اشتغال و جلوگیری از هجوم روستاییان و عشایر به شهرها، تهی نگاهداشتن آنها در شرایطی ویژه الزامی است.

خاکهای درشت دانه‌ای، سنگریزه و ریگ و به طور کلی خرده سنگهایی که به سختی در آب حل می‌شوند، از قابلیت زیاد برای تشکیل آبخوان برخوردارند. این ویژگی در مخروطهای افکنه، و خاکهای آبرفتی - واریزه‌ای و شنی، وجود دارد. دشتها و فلاتهایی که آبرفتهای درشت دانه در زیر آنها نهشته شده و خاکهایی دارای بافتی متوسط سطح زمین را پوشانده‌اند، از دیگر آبخوانهای خوب به شمار می‌روند. اداره آبخوانهای تراکم‌پذیر، که معمولاً در موادی ریز دانه تشکیل شده‌اند، بسیار دشوار است، با وجود مساله‌ساز بودن نشست زمین در سطح این آبخوانها، تراکم عمده پاره‌ای از آنها در مواردی معین سودمند می‌باشد. پیامد فاجعه‌آمیز زلزله در چنین آبخوانها، طراحی و بنای سازه‌هایی ویژه را بر روی آنها می‌طلبد. تنظیم سطح آب آبخوانهای مزبور احتمالاً از زیانهای وارده به وسیله زلزله به ساختمانهای بنا شده بر روی آنها خواهد کاست.

---

* - عضو هیات علمی مرکز تحقیقات حفاظت خاک و آبخیزداری و مرکز تحقیقات منابع طبیعی و امور دام استان فارس